

Lucian Boia, *“Germanofilii”. Elita intelectuală românească în anii primului război mondial*, București, Editura Humanitas, 2010, 375 p.

Exemplul regelui Ferdinand al României, prinț german care a acceptat ca armata pe care o conducea să lupte împotriva țării sale în primul război mondial, a făcut ca problema opțiunilor germanofile din societatea românească exprimate în perioada neutralității să fie considerată, în discursul istoric, drept una marginală. O țară întreagă, posteritatea reținând în mod exemplar acest amănunt, a fost emoționată în fața exemplului de datorie împlinită pe care regele l-a oferit contemporanilor. Finalul războiului și șansa avută de România, care și-a recuperat teritoriile, au conferit acestuia aura de erou, iar opțiunilor antantiste le-au asigurat un destin profetic. Istoriografia românească a perpetuat decenii la rândul acest mit al sacrificiului regal. Semnificată în mod ideologic, “dezertarea” lui Ferdinand a constituit alibiul perfect pentru a considera că în România, în anii neutralității, unitatea în jurul “idealului național” a reprezentat cheia de boltă în jurul făuririi României Mari.

Cartea lui Lucian Boia își propune să ofere o alternativă asupra perspectivei naționale de reconstituire a efortului românesc din anii primului război mondial. Unitatea de păreri a politicianilor și mai ales cea a elitei culturale în jurul “idealului național”, care între anii 1914 și 1916 a privilegiat perspectiva antantistă, este pusă serios la îndoială de către profesorul Lucian Boia. Fragmentar și doar pentru o parte a politicianilor sau a elitei culturale (Carp, Măiorescu, Slavici, Arghezi), familiaritatea cu opțiunea germanofilă era cunoscută, deși nu era integrată în cadrul unui discurs coerent. Meritul principal al cărții de față este acela că adună laolaltă opiniile elitei culturale opuse politicii oficiale și le tratează în contextul participării României la război. Astfel, o istorie a României în primul război mondial nu mai este posibilă fără o analiză diacronică a “trădărilor” germanofililor.

Avem de a face cu o carte în sensul celor cu care autorul a obișnuit publicul românesc amator de istorie și cu o investigație care și-a propus să lămurească unul dintre miturile istoriografiei românești din perioada național comunistă. În opinia istoricului, opțiunea care privilegia România alături de Puterile Centrale nu trebuie considerată o perspectivă falimentară. Între anii 1914 și 1917, era dificil de emis preziceri asupra finalului războiului, cu atât mai mult asupra învingătorilor. În scrisul istoric este contraproductiv să te raportezi la evenimente știind cum s-au finalizat acestea. Miza cărții lui Lucian Boia este aceea de a demonstra lipsa de legitimitate a celor care au stabilit o culpă morală asupra oamenilor politici sau asupra elitelor culturale ce au susținut o altă opțiune a participării României la Marele Război. România Mare nu s-a creat doar ca urmare a înfrângerii Germaniei, ci și ca urmare a capitulării Rusiei în fața acesteia, așadar un “dublu deznodământ, perfect contradictoriu”, conform autorului (p. 64). Încadrarea juridică a “trădării” sau “defecțiunii” germanofililor a fost o întreprindere a celor din epocă și nu ar mai trebui să stea la baza discursului istoric.

Cartea este concepută în două părți, prima parte, “Românii și războiul”, probabil prefigurează un proiect mai amplu de cercetare. Sunt investigate orientările și tipologiile din rândul partidelor politice, din rândul opiniei publice, al presei, din mediul intelectualilor, apoi din cel academic. Astfel, sunt repertoriaste opinii și scenarii din spații diferite tocmai pentru a acoperi perspectiva policromă a modului în care era imaginată participarea României în război. Evident, o atenție aparte este acordată nuanțelor care au

făcut ca discursul despre efortul de război să circumscrie opinii despre dinastie, despre diferența calitativă a provinciilor românești sau modul cum trebuie purtată politica externă.

Demersul profesorului Boia oferă și un inventar exhaustiv al actorilor, peste 60 de studii de caz asupra personalităților culturale ale epocii, o parte a acestora și importanți oameni politici, care în perioada neutralității au creditat alianța cu Puterile Centrale. Documentele de arhivă, discursurile din presa epocii, unele inedite, introduse de autor în circuitul științific, arhivele personale au constituit sursele care au stat la baza investigației de față. Pe lângă atmosfera epocii, una în care a fi antantist sau germanofil păreau a fi singurele soluții posibile, cartea propune și eșantioane din imaginarul referitor la dinastia regală, dar și la cea “brătienistă”. Nu doar Ardealul sau Basarabia au fost în centrul argumentelor pentru participarea la război. Conflictul odată pornit, din rândul unor germanofili, cei din jurul lui P. Carp mai ales, s-au vehiculat soluții pentru viitorul României fără dinastia regală, înțelegând prin aceasta și decizia de Ionel Brătianu. În acest context, cartea lămurește și răceala cu care guvernul Marghiloman a fost întâmpinat în rândul germanofililor, care vedeau astfel perpetuarea dinastiei și revenirea lui Brătianu.

Profesorul Boia oferă argumente care demonstrează diferențele de nuanță existente în partida germanofilă, spre deosebire de unitatea prezentă în rândul antantiștilor, pentru care obținerea Transilvaniei și filonul latin care ne unea cu Franța erau determinante. Unii s-au prezentat mai degrabă rusofobi decât germanofili (Constantin Stere, Traian Bratu, Octav Botez), alții își imaginau destinul României în cadrul federației visată de monarhul austro-ungar, în timp ce o parte a acestora, formați în mediul german, au preferat să își asume în continuare fidelitatea față de rigoarea germană. O paletă întreagă de opțiuni, atent analizată de autor și pusă în pagină alături de discursurile actorilor principali. Probabil, un volum de documente care să strângă laolaltă toate discursurile intelectualilor epocii care vehiculau opțiunea germanofilă ar consolida tema abordată de autor în istoriografia română.

Soluția alături de Germania nu a fost confiscată de către intelectualii unui singur partid, alianța cu Puterile Centrale fiind creditată de către conservatori, precum junimiștii Carp și Maiorescu, de către liberalii de stânga (C. Stere), de către socialiști și de unele minorități. De cealaltă parte a Carpaților, unii intelectualii ardeleni (Slavici, T. Bratu, I. Bianu) s-au alăturat efortului legitimator al curentului favorabil Puterilor Centrale. Interesante sunt comparațiile pe care autorul le oferă, pentru aceștia din urmă, cu intelectualii ardeleni care au mers pe linia oficială a guvernului. Sunt astfel prezentate rumorile unei întregi generații de intelectuali ardeleni care au vibrat diferit la chemarea României.

Prin subiectul tratat, “Germanofili”, alături de alte producții devenite clasice ale profesorului Lucian Boia, va constitui o carte reper în peisajul istoriografic românesc. O carte care va consemna primul efort sistematic de a investiga participarea României la Marele Război din unghiul celor care nu au creditat linia oficială. Sărbătorirea/comemorarea viitorul centenar al Marelui Război va trebui să țină cont de perspectiva deschisă de această lucrare. O istorie a războiului fără “Germanofili” ar fi în mod sigur una incompletă și, mai ales, una nedreaptă.

Cătălin Botoșineanu